

DE HAES A GIJSELS proti BELGICKU

Rozsudok z 24. februára 1997

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

V čase, keď sa odohrali udalosti tohto prípadu, pracoval pán Léo De Haes ako redaktor a pán Hugo Gijssels ako novinár v týždenníku Hum.

Od júna do novembra 1986 uverejnili päť článkov, v ktorých ostro kritizovali troch sudcov a prokurátora (*Advocate-General*) antverpského odvolacieho súdu za to, že v rozvodovom konaní zverili deti do starostlivosti otca, pána X, ktorý je notárom (*notaire*) v Belgicku a na ktorého manželka a svokrovci podali trestné oznámenie pre podozrenie z incestu a zo zneužívania detí. V týchto článkoch boli sudcovia a prokurátor obvinení zo zaujatosti a z nadržiavania pánovi X, s ktorým zdieľali sympatie k extrémne pravicovým hnutiam.

Po uverejnení predmetných článkov podali sudcovia a prokurátor žalobu o náhradu škody na bruselskom prvostupňovom súde (*tribunal de première instance*) proti sťažovateľom a viacerým iným osobám, ktoré sa podieľali na vydávaní a distribúcii týždenníka. V žalobe sa sťažovali, že vyhlásenia pánov De Haesa a Gijsselsa boli ohováračské a urážlivé, a požadovali odškodnenie vo výške jedného franku a uverejnenie rozsudku v týždenníku Hum a v šiestich denníkoch na náklady žalovaných.

Počas súdneho konania sa žalovaní neúspešne snažili súdu predložiť viaceré dokumenty, na ktoré sa v predmetných článkoch odvolávali, najmä niektoré znalecké posudky o zdravotnom stave dieťaťa, ktoré boli predložené súdu v rozvodovom konaní pána X. Dňa 29. septembra 1988 bruselský súd rozhodol v prospech antverpských sudcov a prokurátora dôvodiac, že títo sa stali obeťami neodôvodnených útokov na ich česť a dobrú povesť.

Sťažovatelia sa odvolali a opäť sa neúspešne snažili o predloženie istých dokumentov a predvolanie svedkov, na základe čoho chceli dokázať pravdivosť tvrdení uvedených v predmetných článkoch. Dňa 5. februára 1990 bruselský odvolací súd potvrdil prvostupňový rozsudok.

Dňa 13. septembra 1991 Kasačný súd zamietol odvolanie pre porušenie pánov De Haesa a Gijsselsa.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Stážnosť, ktorá bola predložená Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 12. marca 1992, bola vyhlásená za prijateľnú 24. februára 1995.

Vo svojej správe z 29. novembra 1995 zhrnula Komisia skutočnosti prípadu a vyjadrila názor, že bol porušený článok 10 (šesť hlasov proti trom) a článok 6 ods. 1 (jednohlasne).

Komisia postúpila prípad Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) 25. januára 1996.

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNÝ STAV

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 10 DOHOVORU

32. Sťažovatelia tvrdili, že rozsudok bruselského prvostupňového súdu a odvolacieho súdu predstavovali porušenie článku 10 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

33. Predmetný rozsudok bezpochyby predstavoval „zasahovanie“ do ich výkonu práva na slobodu prejavu. Je nesporné, že toto zasahovanie bolo „ustanovené zákonom“ a sledovalo minimálne jeden legitímny cieľ uvedený v článku 10 ods. 2, konkrétne ochranu povesti alebo práv iných, v tomto prípade práv sudcov a prokurátora, ktorí začali súdne konanie.

Súd súhlasí. Musí preto zistiť, či predmetné zasahovanie bolo „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ na dosiahnutie spomínaného cieľa.

34. Pán De Haes a pán Gijssels zdôraznili, že ich články boli napísané v rámci verejnej diskusie, ktorej sa zúčastnilo viac denníkov a ktorá sa týkala prípadov incestu vo Flámsku a spôsobu akým sa s týmto problémom vyrovnávala súdna moc. Pred tým, ako ich napísali, uskutočnili dostatočný prieskum a oboznámili sa z názormi viace-

rych odborníkov, a to im umožnilo založiť články na objektívnych dôkazoch. Jediný dôvod, prečo nepredložili tieto dôkazy na súde, bol ten, že nechceli zverejniť zdroje informácií. Skutočnosť, že bruselský prvostupňový aj odvolací súd odmietli prijať ako dôkaz dokumenty, ktoré sťažovatelia spomenuli, je teda sama osebe porušením článku 10.

Rozsudok v ich neprospech, ako ďalej dôvodili, nemohol byť odôvodnený len tým, že podstata kritiky sudcov a prokurátora bola v rozpore s rozhodnutím antverpského odvolacieho súdu. Určenie „súdnej pravdy“ v súdnom rozhodnutí neznamená, keď ide o výkon slobody tlače, že každý iný názor musí byť považovaný za zlý. Toto sa však presne stalo v tomto prípade, napriek tomu, že sporné články boli podložené dostatočnými objektívnymi informáciami. Skrátka, napadnuté „zasahovanie“ nebolo nevyhnuté v demokratickej spoločnosti.

35. Komisia v podstate prijala tento argument.

36. Vláda argumentovala tým, že napadnuté články mali ďaleko od podnecovania verejnej diskusie o fungovaní justičného systému v Belgicku a že obsahovali len osobné urážky namierené na antverpských sudcov a prokurátora, a preto si nezasluhovali zosilnenú ochranu, na ktorú majú nárok politické názory. Imunita nemôže byť nárokovaná na názory vyjadrené novinármi, keď sa ich správnosť nedá overiť. V tomto prípade boli autori článkov potrestaní, lebo prekročili hranice prijateľnej kritiky. Bolo by celkom možné napadnúť spôsob, akým súdy rozhodovali o prípade pána X bez toho, aby sa zároveň osobne útočilo na predmetných sudcov a prokurátora a obviňovali sa zo zaujatosti a z „nedostatočnej nezávislosti“. V súvislosti s týmto netreba zabúdať na to, že povinnosť zdržanlivosti, ktorú majú sudcovia, im zabraňovala reagovať a brániť samých seba, ako by sa napríklad mohli brániť politici.

37. Súd znovu opakuje, že tlač hrá v demokratickej spoločnosti dôležitú úlohu. Hoci nemôže prekročiť isté hranice, konkrétne keď ide o povesť a práva iných, jej povinnosť je podávať – spôsobom zodpovedajúcim jej záväzkom a zodpovednosti – informácie a myšlienky o všetkých otázkach verejného záujmu, vrátane tých, ktoré sa týkajú fungovania justície.

Súdy – garanti spravodlivosti, ktorých úloha je zásadná v štáte, ktorý je založený na princípoch právneho štátu – musia mať dôveru verejnosti. Musia byť teda chránené pred deštruktívnymi nepodloženými útokmi, obzvlášť keď prihliadame na to, že sudcovia majú povinnosť zdržanlivosti, ktorá im zabraňuje reagovať na kritiku.

V tomto prípade ako aj v iných, keď ide o vykonávanie slobody prejavu, je v prvom rade úlohou národných orgánov, aby stanovili, kedy je potrebné zasahovanie zo strany štátu. Avšak všetko, čo spravia v tejto oblasti, podlieha európskemu dohľadu, ktorý zahŕňa tak národnú legislatívu, ako aj rozhodnutia legislatívu aplikujúce, aj keď boli vydané nezávislým súdom (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Prager a Oberschlick proti Rakúsku z 26. apríla 1995, séria A, č. 313, str. 17–18, ods. 34–35).

38. Súd na začiatku poznamenáva, že rozsudok nepriaznivý pre sťažovateľov bol založený na článkoch o prípade pána X, ktoré boli uverejnené sťažovateľmi medzi 26. júnom a 27. novembrom 1986.

Toto sa musí vziať do úvahy pri určovaní rozsahu a nevyhnutnosti napadnutého zasahovania.

39. Články obsahujú množstvo podrobných údajov o okolnostiach, za akých boli rozhodnutia o opatere dieťaťa pána X prijaté. Tieto údaje boli založené na dôklad-

nom preskúmaní tvrdení proti pánovi X a na názoroch viacerých odborníkov, ktorí údajne radili sťažovateľom, aby ich v záujme detí zverejnili.

Dokonca aj antverpský odvolací súd dospel k záveru, že žena pána X a jej rodičia, ktorí boli stíhaní za trestný čin urážky na cti, „nemali vážne dôvody pochybovať o pravdivosti tvrdení“, o ktoré išlo (pozri odsek 8).

Za týchto okolností nemôžu byť sťažovatelia za to, že uverejnili, čo sa o prípade dozvedeli, obvinení z porušenia svojich profesionálnych povinností. Povinnosťou tlače je rozširovať informácie a myšlienky verejného záujmu. K tejto jej úlohe rozširovať informácie zároveň patrí právo verejnosti prijímať tieto informácie (pozri okrem iných rozsudkov rozsudok Jersild proti Dánsku z 23. septembra 1994, séria A, č. 298, str. 23, ods. 31, a rozsudok Goodwin proti Spojenému kráľovstvu z 27. marca 1996, *Reports of Judgments and Decisions*, 1996-II, str. 500, ods. 39). Obzvlášť to platí v tomto prípade, vzhľadom na vážnosť tvrdení, ktoré sa týkali tak osudu malých detí ako aj fungovania súdneho systému v Antverpách. Naviac sa sťažovatelia vyjadrili v tejto súvislosti veľmi zreteľne v článku z 18. septembra 1986, kde napísali:

„Nie je úlohou tlače uzurpovať si úlohu súdu, ale v tomto hanebnom prípade je nemožné a nemysliteľné, aby sme ostali ticho.“ (Pozri odsek 21.)

40. Naviac treba poznamenať, že sudcovia a prokurátor, ktorí konanie začali, nespochybnili ani v ich návrhu ani v ich podaniach na bruselský prvostupňový a odvolací súd údaje, ktoré boli uverejnené o deťoch pána X, okrem vyhlásenia, že ich novinári pred antverpskými súdmi odvolali (pozri odseky 22 a 23). Avšak váha tohto posledného argumentu v porovnaní s napadnutými článkami a skutočnosť, že sťažovatelia to opravili sami, znamená, že táto udalosť sama osebe nemôže spochybniť spoľahlivosť novinárskej práce.

41. V skutočnosti sa sťažnosti sudcov a prokurátora týkali hlavne osobných útokov, ktoré sa podľa nich nachádzali v komentároch novinárov o priebehu procesu ohľadne opatery detí pána X. Tým, že ich sťažovatelia označili za zaujatých a zbabelých, kritizovali ich hanlivo, dopustili sa útoku na ich česť. Okrem toho sťažovatelia obvinili dvoch z nich zo sympatie k extrémistickým pravicovým názorom, a tým hrubo porušili ich právo na rešpektovanie súkromného života.

Bruselské súdy akceptovali toto tvrdenie vo svojej podstate (pozri odseky 11 a 14). Odvolací súd uznal sťažovateľov vinnými, pretože boli autormi nedokázaných výrokov o súkromnom živote sudcov a prokurátora, a preto, lebo z týchto výrokov vykonštruovali hanlivé závery, tvrdiac, že sudcovia a prokurátor neboli nestranní pri predjednávaní prípadu. Jeho rozsudok hovorí:

„V tomto prípade sa odvolávajúci sa odvážili ísť o krok ďalej, keď tvrdili, bez akéhokoľvek dôkazu, že boli oprávnení odvodiť údajnú zaujatosť zo samotných osobností sudcov a prokurátora, a tak zasiahnuť do súkromného života, čo je bezpochyby nezákonné.

Naviac, účelom tohto konania nie je rozhodnúť o tom, čo bolo napokon objektívnou pravdou v prípade, o ktorom s konečnou platnosťou rozhodli navrhovatelia, ale len to, či sú predmetné komentáre hanlivé, o čom niet žiadnych pochyb.“ (Pozri odsek 14.)

42. Súd znovu zdôrazňuje, že treba starostlivo rozlišovať medzi faktami a hodnotiacimi úsudkami. Existencia faktov môže byť dokázaná, zatiaľ čo pravdivosť hodnotiaceho úsudku nemožno dokázať (pozri rozsudok Lingens proti Rakúsku z 8. júla 1986, séria A č. 103, str. 28, ods. 46).

43. Čo sa týka tvrdení o politických sympatiách sudcov a prokurátora, je potrebné uviesť, že bruselský odvolací súd rozhodol:

„Aj v prípade, že odvolávajúci sa boli presvedčení, že isté ideologické názory by mohli byť pripísané protistrane (tvrdenia, ktoré sa im nepodarilo dokázať), nemohli si v žiadnom prípade dovoliť jednoducho vytvárať závery z týchto názorov – aj keby tie názory boli dokázané – o tom, že sudcovia a prokurátor boli zaujatí a následne kritizovať túto zaujatosť verejne.“ (Pozri odsek 14.)

Z uvedeného je zjavné, že aj keby predmetné tvrdenia boli pravdivé, sťažovatelia by spor tak či tak prehrali, lebo súd neprihliadal na uverejnené tvrdenia, ale na komentáre, ktoré novinári na základe týchto tvrdení napísali.

44. Keď sa k údajom, ktoré sťažovatelia boli schopní zozbierať o správaní sa pána X k jeho deťom – údajom, ktoré samé osebe oprávňovali na kritiku rozhodnutí, prijatých priamo alebo s pomocou dotknutých sudcov a prokurátora – pridajú fakty ohľadne politických sympatií sudcov, ktorých pravdivosti sťažovatelia verili, možno tieto sympatie považovať za významné pre dôveryhodnosť názoru, že uvedené sympatie neboli bezvýznamné pri prijímaní dotknutých rozhodnutí.

45. Jedno z tvrdení o údajných politických sympatiách – to, ktoré sa týkalo vzdialenej minulosti otca jedného z kritizovaných sudcov, bolo nepripustné (pozri odsek 19). Je neprijateľné, aby bol niekto vystavený hanlivej kritike pre záležitosti týkajúce sa člena rodiny. Trest pre sťažovateľov bol v tomto prípade oprávnený.

To bol však len jeden prvok v tomto prípade. Sťažovatelia boli uznaní vinnými za všetky obvinenia zo zaujatosti, ktoré urobili v súvislosti s dotknutými sudcami a prokurátorom.

46. V tejto súvislosti Súd znovu zdôrazňuje, že sloboda prejavu sa vzťahuje nielen na „informácie“ alebo „myšlienky“ prijímané priaznivo alebo na tie, ktoré sa považujú za neškodné či bezvýznamné, ale aj na tie, ktoré šokujú, urážajú alebo znepokojujú štát či akúkoľvek časť populácie. Navyše, sloboda tlače zahŕňa aj istý stupeň preháňania, dokonca aj provokácie (pozri *mutatis mutandis* už citovaný rozsudok Prager a Oberschlick, str. 19, ods. 38).

47. Keď sa zoberú do úvahy okolnosti prípadu, predmetné obvinenia predstavujú názor, ktorého správnosť podľa uvedenej definície nemožno dokázať. Takýto názor však môže byť prehnaný, hlavne v prípade neexistencie akéhokoľvek faktického podkladu, ale to sa v tomto prípade nestalo. V tomto ohľade sa tento prípad líši od prípadu Prager a Oberschlick (pozri už citovaný rozsudok, str. 18, ods. 37).

48. Hoci komentáre pánov De Haesa a Gijselsa boli bezpochyby veľmi kritické, napriek tomu sa javia ako primerané pobúreniu a rozhorčeniu, ktoré boli vyvolané záležitosťami uverejnenými v ich článkoch. Čo sa týka polemického až agresívneho novinárskeho tónu, ktorý Súd nemôže schvaľovať, treba pripomenúť, že článok 10 ochraňuje nielen obsah vyjadrených myšlienok a informácií, ale tak isto aj formu, v akej sú vyjadrené (pozri nedávno uverejnený a už spomínaný rozsudok Jersild, str. 23, ods. 31).

49. Záverom Súd vzhľadom na vážnosť okolností prípadu a otázok s ním spojených dospel k záveru, že nevyhnutnosť zásahu do výkonu práva sťažovateľov na slobodu prejavu nebola preukázaná, s výnimkou, ktorá sa týka zmienky o minulosti otca jedného z dotknutých sudcov (pozri odsek 45).

Článok 10 bol teda porušený.

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 6 DOHOVORU

50. Sťažovatelia tiež tvrdili, že bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo ... prejednaná ... nestranným súdom ... , ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch ...“

Po prvé kritizovali súd prvého stupňa a odvolací súd v Bruseli za to, že odmietli začleniť do dôkazového materiálu dokumenty spomenuté v sporných článkoch alebo že odmietli vypočúť aspoň niektorých z ich svedkov (pozri odseky 10 a 12). Výsledkom toho bola základná „nerovnosť zbraní“ medzi sudcami a prokurátorom na jednej strane, ktorí poznali spis a novinármi na druhej strane, ktorí museli rekonštruovať pravdu len s obmedzenými prostriedkami.

Po druhé argumentujú proti pánom De Haesovi a Gijselsovi na základe nimi napísaného článku zo 14. októbra 1988 (pozri odsek 24), rozhodoval Odvolací súd v Bruseli o otázkach, ktoré neboli predmetom konania na tomto súde, keďže sudcovia kritizovaní v spomenutom článku neboli stranou v konaní pred odvolacím súdom a ich rozhodnutie nebolo spomenuté v pôvodnom návrhu. Odvolací súd tak prijal za základ fakt, ktorý nebol predmetom sporového konania a odklonil sa tým od výkonu riadneho súdneho procesu.

A napokon, hanlivé pojmy použité v rozhodnutí Odvolacieho súdu v Bruseli svedčia o nedostatku subjektívnej nestrannosti.

51. Komisia v podstate súhlasila s názorom sťažovateľov, pokiaľ ide o údajné porušenie zásady „rovnosti zbraní“ a riadneho procesu. Nepovažovala za potrebné vyjadriť sa k nestrannosti Odvolacieho súdu v Bruseli.

52. Vláda tvrdila, že dôkazový materiál predkladaný novinármi mal za cieľ znovu preskúmať rozhodnutia vynesené počas súdneho konania medzi pánom X a jeho ženou, čo bolo *res iudicata*. Bruselské sudy boli teda oprávnené odmietnuť ho, keďže „súdna pravda“ bola dostatočne zjavná z rozsudkov vynesených v prípadoch pána X. Predloženie dotknutého dôkazového materiálu teda nebolo v tomto prípade rozhodujúce a Kasačný súd to potvrdil.

Čo sa týka zmienky odvolacieho súdu o novinovom článku zo 14. októbra 1988, bol to len dôvod navyše, keďže rozsudok namierený voči sťažovateľom sa v prvom rade zakladal na iných dôvodoch. Zmienka o danom článku spomenutá v podaniach žalujúcich sudcov a prokurátora nemala za cieľ pozmeniť žalobu, ale len podčiarknuť neúprosne nepriateľstvo pánov De Haesa a Gijselsa.

53. Súd pripomína, že zásada „rovnosti zbraní“ – jedna zo zložiek širšieho chápania spravodlivého súdneho konania – vyžaduje, aby bola každej strane v spore poskytnutá rozumná možnosť prezentovať svoj postoj v podmienkach, ktoré ju nestavajú do zjavnej nevýhody voči svojmu protivníkovi (pozri medzi inými rozsudok Ankerl proti Švajčiarsku z 23. októbra 1996, *Reports of Judgments and Decisions*, 1996-V, str. 1565–1566, ods. 38).

54. Súd poznamenáva, že dotknutí sudcovia a prokurátor vo svojich podaniach na prvostupňovom a odvolacom súde v Bruseli v podstate a *inter alia* tvrdili, že kritiky na ich adresu uverejnené v týždenníku Hum neboli podložené faktami prípadu a už vôbec nie štyrmi rozsudkami, ktoré boli nimi alebo za ich pomoci vynesené v tom

případe, rozsudkami, které mimo toho nebyly nijak jinak spochybněny. Preto, aby odmietli akúkoľvek opodstatnenosť argumentov novinárov, odvolali sa na obsah prípadu, o ktorom oni sami rozhodovali, a na príslušné rozsudky.

Keďže toto tvrdenie vzišlo od sudcov a prokurátora, ktorí sa prípadom zaoberali, malo takú dôveryhodnosť, že nemohlo byť na súdoch nijak vážnejšie napadnuté, pokiaľ žalovaná strana nemohla predložiť aspoň niekoľko závažných dokumentov alebo svedectiev.

55. V tomto ohľade Súd nezdieľa názor Odvolacieho súdu v Bruseli, podľa ktorého by žiadosť o predloženie dokumentov dokazovala nedostatok starostlivosti, s ktorou mali páni De Haes a Gijssels napísať články. Súd ďalej považuje za legitímnu snahu novinárov neriskovať kompromitáciu svojich zdrojov informácií tým, že sami predložili dané dokumenty (pozri *mutatis mutandis* už citovaný rozsudok Goodwin proti Spojenému kráľovstvu, *Reports of Judgments and Decisions*, 1996-II, str. 502, ods. 45). Ich články navyše obsahovali také množstvo detailov o osude detí pána X a o výsledkoch zdravotných vyšetrení vykonaných na deťoch, že bez hlbšieho skúmania sa nebolo možné dôvodne domnievať, že autori článkov nemali aspoň niekoľko závažných informácií o veci.

56. Je tiež potrebné poznamenať, že argumenty novinárov sa len ťažko mohli považovať za úplne neopodstatnené, keďže ešte pred tým, ako sudcovia a prokurátor iniciovali súdne konanie proti sťažovateľom, prvostupňový súd a odvolací súd v Antverpách rozhodli, že obžalovaní v konaní o urážke na cti začatom pánom X proti svojej manželke a jej rodičom nemali žiaden vážny dôvod pochybovať o pravdivosti ich tvrdení (pozri odsek 8).

57. Koniec koncov, súdne konanie, ktoré sudcovia a prokurátor iniciovali proti sťažovateľom, sa nevzťahovalo na skutkovú podstatu rozsudkov v prípade pána X, ale iba na otázku, či za daných okolností mali sťažovatelia nárok vyjadriť sa tak, ako to urobili. Na zodpovedanie tejto otázky nebolo potrebné predložiť celý spis z konaní týkajúcich sa pána X, ale iba materiály, ktoré boli schopné dokázať alebo vyvrátiť tvrdenia sťažovateľov.

58. V tomto zmysle páni De Haes a Gijssels aj podali svoju žiadosť. Žiadali, aby sa prvostupňový súd a odvolací súd v Bruseli aspoň oboznámili s názorom troch profesorov, ktorých vyšetrenia podnietili sťažovateľov k napísaniu svojich článkov (pozri odsek 10). Okamžité zamietnutie žiadosti postavilo novinárov do situácie zjavnej nevýhody voči žalujúcim sudcom a prokurátorovi. Preto bola porušená zásada „rovnosti zbraní“.

59. Toto zistenie samo o sebe znamená porušenie článku 6 ods. 1. Súd preto nepovažuje za potrebné preskúmať ostatné sťažnosti sťažovateľov spadajúce pod toto ustanovenie.

III. APLIKÁCIA ČLÁNKU 50 DOHOVORU

60. Článok 50 Dohovoru ustanovuje:

„Ak súd zistí, že rozhodnutie alebo opatrenie súdneho alebo každého iného orgánu Vysokej zmluvnej strany je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z tohto Dohovoru a ak vnútroštátne právo tejto strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takého rozhodnutia alebo opatrenia, rozhodnutie Súdu prizná v prípade potreby poškodenú stranu spravodlivé zadosťučinenie.“

A. Peňažná škoda

61. Sťažovatelia požadovali 113 101 belgických frankov (BEF) ako náhradu za spôsobenú peňažnú ujmu. Suma zodpovedala nákladom na publikovanie rozsudku Od-volacieho súdu v Bruseli z 5. februára 1990 v týždenníku Hum, plus „jeden frank“ za uverejnenie toho istého rozsudku v šiestich denníkoch, ku ktorému doteraz nedošlo.

62. Zástupca Komisie ani vláda sa nevyjadrili.

63. Keďže uverejnenie rozsudku bolo priamym dôsledkom neoprávneného rozhodnutia namiereného voči pánom De Haesovi a Gijselsovi, Súd považuje požiadavku za oprávnenú.

B. Nepeňažná ujma

64. Novinári taktiež žiadali finančnú náhradu vo výške 500 000 BEF na jednu osobu za nepeňažnú ujmu spôsobenú nepriaznivou publicitou a duševným utrpením, ktoré nasledovali po ich odsúdení.

65. Vláda považovala rozhodnutie Súdu za dostatočnú náhradu tejto ujmy.

Zástupca Komisie sa k veci nevyjadril.

66. Súd sa nazdáva, že rozhodnutie belgických súdov muselo spôsobiť sťažovateľom určité nepríjemnosti. Rozhodnutie o porušení Dohovoru však poskytuje v tomto ohľade dostatočné spravodlivé zadostučinenie.

C. Náklady a výdavky

67. Páni De Haes a Gijseles požadovali 851 697 BEF na náklady a výdavky spojené s ich právnym zastupovaním, konkrétne: 332 031 BEF za konania pred domácimi súdmi a 519 666 BEF za konania pred orgánmi Dohovoru. Suma zahŕňa aj výdavky na tlmočenie vo výške 179 666 BEF.

68. Zástupca Komisie ani vláda sa nevyjadrili.

69. Za týchto podmienok Súd uznáva požiadavku.

D. Úroky z omeškania

70. Podľa informácií dostupných Súdu, zákonná úroková miera v Belgicku v čase prijatia tohto rozsudku je 7 % *per annum*.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

1. *Rozhodol* siedmimi hlasmi proti dvom, že bol porušený článok 10 Dohovoru;

2. *Rozhodol* jednohlasne, že bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru;
3. *Rozhodol* jednohlasne, že žalovaný štát musí do troch mesiacov zaplatiť sťažovateľom sumu 113 101 (stotrinásťtisíc sto jeden) belgických frankov ako náhradu peňažnej škody a 851 697 (osemstopäťdesiatjedentisíc šesťsto deväťdesiat sedem) frankov ako náhradu nákladov a výdavkov. Na tieto čiastky sa vzťahuje 7 % ročná úroková miera, splatná od uplynutia spomenutej trojmesačnej lehoty až do zaplatenia;
4. *Rozhodol* jednohlasne, že tento rozsudok predstavuje dostatočné spravodlivé zadostučinenie za spôsobenú nepeňažnú ujmu.

Vyhotovené v angličtine a vo francúzštine a vyhlásené na verejnom pojednávaní v Budove ľudských práv v Štrasburgu, 24. februára 1997.

Herbert PETZOLD
tajomník

Rolv RYSSDAL
predseda

V súlade s článkom 51 ods. 2 Dohovoru a pravidlom 55 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu B sú k tomuto rozsudku pripojené nasledujúce osobitné názory:

- a) čiastočne nesúhlasný názor pána Matschera
- b) čiastočne nesúhlasný názor pána Morenilla.

H. P.

R. R.

ČIASTOČNE NESÚHLASNÝ NÁZOR SUDCU MATSCHERA

Nemôžem súhlasiť s väčšinou Komory v tom, že bol porušený článok 10.

Aj keď plne súhlasím s názorom Komory v otázke slobody prejavu, a najmä v otázke dôležitosti slobody tlače v demokratickej spoločnosti, domnievam sa, že nedokázala rozpoznať hranice, ktoré túto slobodu vymedzujú a ktoré sú rovnako dôležité v civilizovanej demokratickej spoločnosti. Vskutku to vyzerá tak, že zmienka v druhom odseku článku 10 o „povinnostiach a zodpovednosti“ vlastných slobode tlače, má malú váhu v judikatúre Súdu.

Aplikujúc tieto princípy na súčasný prípad by som chcel uviesť nasledujúce vyjadrenia.

Sťažovatelia mali nárok kritizovať rozhodnutie Odvolacieho súdu v Antverpách, na základe ktorého boli pánovi X zverené do starostlivosti jeho vlastné deti, keďže objektívna informácia im dostupná ich oprávňovala na ostrý nesúhlas s týmto rozhodnutím. Ak zoberieme do úvahy okolnosti tohto prípadu, bolo vskutku legítimne dožadovať sa vysvetlenia, ako mohli daní sudcovia prijať také rozhodnutie.

Čo vyčítam zneniu novinových článkov, ktoré boli podkladom pre rozhodnutie udeľujúce trest sťažovateľom – aj keď len symbolický – je narážka, že sudcovia, ktorí vyniesli toto rozhodnutie, vedome konali v zlom úmysle kvôli politickým a ideologickým sympatiám, čím porušili svoju povinnosť byť nezávislí a nestranní, a to všetko s cieľom chrániť osobu, ktorej politické presvedčenie sa javilo podobné presvedčeniu daných sudcov. Nič neoprávňovalo na takú narážku, a to ani v prípade, že by bolo bývalo možné odhaliť politické presvedčenie dotknutých sudcov.

Vzhľadom na tieto okolnosti bol zásah spôsobený rozsudkom proti sťažovateľom „nevyhnutný“ v zmysle druhého odseku článku 10, a tento zásah nebol primeraný.

ČIASTOČNE NESÚHLASNÝ NÁZOR SUDCU MORENILLA

1. Nemôžem bohužiaľ v tomto prípade súhlasiť so závermi väčšiny pokiaľ ide o porušenie článku 10 Dohovoru. Podľa môjho názoru bol rozsudok v neprospech sťažovateľov týkajúci sa urážky na cti vynešený belgickými civilnými súdmi nevyhnutný v demokratickej spoločnosti a primeraný v zmysle odseku 2 článku 10.

V napadnutých rozsudkoch súdu prvého stupňa v Bruseli, Odvolacieho súdu v Bruseli a Kasačného súdu sa konštatovalo, že žalovaná strana, novinári páni De Haes a Gijssels, konala v rozpore so zákonom. Bolo im uložené zaplatiť každému zo štyroch žalobcov – trom sudcom a prokurátorovi Odvolacieho súdu v Antverpách – jeden frank ako náhradu utrpenej nepenažnej ujmy a uverejniť predmetné rozhodnutie v v plnom rozsahu v týždenníku Hum, v ktorom v období medzi júlom a novembrom 1986 uverejnili päť článkov kritizujúcich rozsudky vynešené treťou komorou spomínaného súdu spôsobom, ktorý členovia tejto komory označili za urážlivý. Žalujúcim sudcom a prokurátorovi bola navyše poskytnutá možnosť uverejniť rozsudok v šiestich denníkoch, a to na trovy sťažovateľov.

Sťažovateľmi kritizované rozhodnutia boli vynešené v rozvodovom konaní, v ktorom odvolací súd zveril deti do starostlivosti otcovi, napriek tvrdeniam matky, že na nich spáchal incest a že ich zneužíval.

2. V súlade s väčšinou súhlasím s názorom, že napadnuté rozsudky bezpochyby predstavovali zásah do výkonu práva sťažovateľov na slobodu prejavu, vrátane práva zastávať názory a rozširovať informácie, ktoré zaručuje článok 10 Dohovoru. Tento zásah je upravený v § 1382 a nasledujúcich belgického občianskeho zákonníka a mal za cieľ chrániť povest druhých – v tomto prípade povest sudcov tej komory odvolacieho súdu, ktorá vyniesla rozsudok – a zachovávať autoritu a nestrannosť súdnictva, čo sú legitímne ciele v zmysle článku 10 ods. 2 Dohovoru.

3. Nevyhnutnosť odsúdenia sťažovateľov v demokratickej spoločnosti je preto poslednou podmienkou, ktorú zásah musí spĺňať na to, aby sa považoval za opodstatnený v zmysle odseku 2 článku 10 Dohovoru. Je to tiež jediný dôvod na môj nesúhlas s väčšinou, ktorá dospela k záveru, že dotknuté opatrenie nebolo ani nevyhnutné ani primerané vzhľadom k zásadnej úlohe tlače v právnom štáte, ktorý sa riadi princípmi právneho štátu a závažnosti kritík týkajúcich sa fungovania systému spravodlivosti.

4. Avšak podľa môjho názoru obsahovali sporné články, mimo kritiky súdneho rozhodnutia o zverení detí do starostlivosti vyneseného v rozvodovom konaní, aj hodnotenia belgického súdneho systému v jeho všeobecnosti a politických názorov členov Odvolacieho súdu v Antverpách, ktorých mená boli v článkoch uvedené, ako aj podrobnosti o minulosti otca jedného zo sudcov. Pripisovali sudcom a prokurátorovi podobné politické názory, aké boli vlastné aj otcovi, ktorému boli deti zverené do starostlivosti. Považujem tieto komentáre za silnú urážku belgického súdnictva a za ohováranie sudcov a prokurátora odvolacieho súdu, ktorých sťažovatelia úmyselne obvinili z vynesenia nespravodlivých rozhodnutí na základe priateľstva alebo politickej spriaznenosti s jednou zo strán v konaní, čo sa rovná obvineniu zo zneužitia právomoci verejného činiteľa.

5. Články obsahovali vyjadrenia ako:

„Dve deti rozdrvené v čelustiach slepej spravodlivosti. Incest povolený vo Flámsku“ alebo „Väčšina sudcov tretej komory odvolacieho súdu, ktorí zverili deti do starostlivosti notárovi, taktiež patrí do kruhov extrémnej pravice. Sudca [YB] je synom policajného papaláša, ktorého v roku 1948 usvedčili z kolaborácie... Zaujímavou náhodou je fakt, že hlavný zástupca Koruny [YJ] zastáva rovnaké politické názory ako rodina X“ (prvý článok, z 26. júna 1986).

„Polovica Flámska je šokovaná takou pokrivenou spravodlivosťou.“ „Vyzerá to tak, že tento spôsob brutálneho nátlaku 'funguje' v súdnom systéme výborne.“ „Vďaka čerstvým poznatkom máme teraz ešte lepší prehľad o početných a podlých manipuláciách súdov v tomto prípade“ (druhý článok, zo 17. júla 1986). „Posledná záruka našej demokracie, nezávislý súdny systém, je zasiahnutá v jej najhlbších koreňoch“ (tretí článok, z 18. septembra 1986).

„Zostáva hanbou, že súdy v Antverpách odmietajú vziať do úvahy tieto dôkazové materiály“ (piaty článok, z 27. novembra 1986).

6. V inom prípade týkajúcom sa odsúdenia novinára a vydavateľa za urážku sudcu, v prípade Prager a Oberschlick proti Rakúsku (rozsudok z 26. apríla 1995, séria A číslo 131), ktorý sa podobal súčasnemu prípadu, aj keď vtedy išlo o trestné stíhanie, Súd zdôraznil potrebu stanoviť primeranú rovnováhu medzi úlohou tlače rozširovať informácie o otázkach verejného záujmu, akou je napr. fungovanie justície a ochrana práv druhých a „osobitnou úlohou súdnej moci v spoločnosti“, v ktorej táto moc „potrebuje dôveru občanov na to, aby jej funkcia garanta spravodlivosti, zásadnej hodnoty v právnom štáte, bola úspešne vykonávaná“ (odsek 34).

7. Tieto znaky slobody tlače sú nielen v súlade so slobodou prejavu ale poskytujú jej aj objektivitu, ktorá sa vyžaduje pri podávaní pravdivých a serióznych informácií o fungovaní systému spravodlivosti. Tak ako to uviedol Súd v prípade Prager a Oberschlick, „môže sa preto ukázať nevyhnutným chrániť túto dôveru pred deštruktívnymi útokmi postrádajúcimi akékoľvek opodstatnenie, hlavne keď povinnosť sudcov zachovávať zdržanlivosť im zabraňuje na také útoky reagovať“ (*ibidem*).

8. V tom istom rozsudku Súd tiež uviedol: „Posudzovanie týchto znakov spadá v prvom rade do právomoci národných orgánov, ktoré majú určitú mieru voľnej úvahy pri určovaní existencie a rozsahu nevyhnutnosti zásahu do slobody prejavu.“ Táto možnosť na voľnú úvahu je však pod európskym dohľadom (odsek 35). Pri preskúvaní súladu s Dohovorom, musí Súd zohľadniť skutočnosť, že „tlač predstavuje jeden zo spôsobov, ktorým sa politici a verejnosť môžu uistiť, že sudcovia prevzali svoju veľkú zodpovednosť v súlade s cieľom, ktorý tvorí základ im zverenej úlohy“ (odsek 34).

9. Podľa môjho názoru rozhodnutie o tom, ako posudzovať úryvky z napadnutých rozsudkov týkajúcich sa chýbajúcej nestrannosti sudcov a prokurátora Odvolacieho súdu v Antverpách a stanoviská týkajúce sa belgického súdneho systému, spadá pod možnosť voľnej úvahy zverenú národným súdom. Tvrdenia sťažovateľov boli hodnoteniami politických názorov dotknutých sudcov a prokurátora alebo vplyvu týchto názorov a rodinného pôvodu na súdne rozhodnutie. Tieto hodnotenia nemohli byť dokázané a nemohli opodstatniť ani obvinenia sudcov zo zaujatosti ani ich príliš všeobecnú povahu a ani ostrosť a aroganciu použitých výrazov.

10. Sporné súdne rozhodnutia sa nezakladali ani na kritike „objektívnej pravdy“ faktov zistených počas rozvodového konania ani na zákonnosti rozhodnutí vynesených sudcami, ale na neúčtívých tvrdeniach obsiahnutých v predmetných článkoch. Otázky položené novinármi boli však dôležité vo vzťahu ku kritike fungovania súdnictva a súdy ich mali plne prerokovať a vysloviť sa o nich vo svojich rozsudkoch. Podľa môjho názoru však tento nedostatok rozsudkov vynesených proti sťažovateľom za urážku na cti ich nerobí neplatnými, keďže boli v skutočnosti založené na urážlivých tvrdeniach použitých v článkoch sťažovateľov. Spomenutý nedostatok sa týka porušenia článku 6 Dohovoru, na čom sa Súd uzniesol jednohlasne.

11. V tomto úzkom rámci napadnutých rozhodnutí si teda myslím, že rozhodnutia belgických civilných súdov, že výrazy a tvrdenia použité v článkoch podkopali povesť nestrannosti sudcov, ktorí vyniesli odvolací rozsudok. Právomoc a nezávislosť súdnej moci, rovnako ako aj prijaté nápravné opatrenia, boli v súlade s článkom 10 ods. 2 Dohovoru.